Vlaams Parlement

276 (2014-2015) – Nr. 6
ingediend op 22 april 2015 (2014-2015)

Verslag van de hoorzitting

namens de Verenigde Commissies voor Economie, Werk, Sociale Economie, Innovatie en Wetenschapsbeleid
en voor Onderwijs
uitgebracht door Jenne De Potter en Jan Hofkens

over de conceptnota van de Vlaamse Regering
'Duaal leren – Een volwaardig kwalificerende leerweg',
met vertegenwoordigers van de aanbieders
van alternatieve trajecten

verzendcode: ECO
OND

Samenstelling van de Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Innovatie en Wetenschapsbeleid:

Voorzitter: de heer Axel Ronse.

Vaste leden:
de heren Matthias Diependaele, Andries Gryffroy, Jos Lantmeeters, mevrouw Grete Remen,
de heer Axel Ronse, mevrouw Sabine Vermeulen;
de heer Robrecht Bothuyne, de dames Sonja Claes, Martine Fournier, de heer Peter Van Rompuy;
de heer Willem-Frederik Schiltz, mevrouw Emmily Talpe;
mevrouw Yasmine Kherbache, de heer Bart Van Malderen;
de heer Imade Annouri.

Plaatsvervangers:
de heer Jan Hofkens, mevrouw Lieve Maes, de heer Lorin Parys, mevrouw Miranda Van Eetvelde,
de heren Paul Van Miert, Peter Wouters;
mevrouw An Christiaens, de heer Jenne De Potter, mevrouw Kathleen Helsen,
de heer Koen Van den Heuvel;
de heer Lionel Bajart, mevrouw Martine Taelman;
de heer Rob Beenders, mevrouw Güler Turan;
de heer Wouter Vanbesien.

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: mevrouw Kathleen Helsen.

Vaste leden:
mevrouw Vera Celis, de heer Koen Daniëls, de dames Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels,
de heer Kris Van Dijck, mevrouw Miranda Van Eetvelde;
de heren Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, mevrouw Kathleen Helsen;
mevrouw Ann Brusseel, de heer Jo De Ro;
de dames Caroline Gennez, Tine Soens;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:
de heer Peter Persyn, mevrouw Grete Remen, de heren Axel Ronse, Willy Segers,
de dames Ann Soete, Manuela Van Werde;
de dames Caroline Bastiaens, Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers;
de heren Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;
de dames Ingrid Lieten, Katia Segers;
mevrouw Elke Van den Brandt.

Toegevoegde leden:
mevrouw Barbara Bonte.

Documenten in het dossier:
276 (2014-2015) – Nr. 1: Verslag van de gedachtewisseling
– Nr. 2 t.e.m. 5: Verslag van de hoorzitting

INHOUD

I. Inleidende uiteenzettingen door de deskundigen 4
1. Uiteenzetting door de heer Eric Nysmans..... 4
2. Uiteenzetting door mevrouw An Sprangers 6
3. Uiteenzetting door de heer Erik Vanwoensel..... 7
4. Uiteenzetting door de heer Franky Hiele 8
5. Uiteenzetting door mevrouw Vicky Coryn..... 9
II. Bespreking 10
1. Vragen en opmerkingen van de leden 10
2. Antwoorden van de deskundigen 11
Gebruikte afkortingen 13
Bijlagen: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be
Bijlage 1: Bijdrage van Welzijnszorg Kempen
Bijlage 2: Bijdrage van Tonuso
Bijlage 3: Bijdrage van Arktos, Profo en INTRO

In de Verenigde Commissies voor Economie, Werk, Sociale Economie, Innovatie en Wetenschapsbeleid en voor Onderwijs ging op datum van donderdag 26 maart 2015 de vijfde van een reeks van zes hoorzittingen door over de conceptnota van de Vlaamse Regering 'Duaal Leren – Een volwaardig kwalificerende leerweg'.

Op deze zitting werden een aantal vertegenwoordigers gehoord van organisaties die alternatieve trajecten aanbieden voor jongeren die (nog) niet tot de arbeidsmarktrijpe groep behoren.

Het betrof hier de heer Eric Nysmans, leidend ambtenaar Welzijnszorg Kempen, mevrouw An Sprangers, directeur Hulpverleningsbeleid Tonuso vzw en vicevoorzitter beleidsgroep Netwerk Leerrecht Vlaams-Brabant en Brussel, de heer Erik Vanwoensel, algemeen coördinator Arktos vzw, de heer Franky Hiele, directeur Prof vzw en mevrouw Vicky Coryn, algemeen directeur groep INTRO vzw. De drie laatstgenoemde sprekers hielden een gezamenlijke uiteenzetting.

Alle sprekers maakten bij hun uiteenzetting gebruik van een PowerPointpresentatie die terug te vinden is op de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Inleidende uiteenzettingen door de deskundigen

1. Uiteenzetting door de heer Eric Nysmans

De heer *Eric Nysmans* stelt zich voor als directeur van Welzijnszorg Kempen, dat op grond van (titel VIII, hoofdstuk I, van) het OCMW-decreet van 19 december 2008 is opgericht als vereniging van 27 OCMW's van het arrondissement Turnhout, dat ongeveer 450.000 inwoners telt. Als netwerkorganisatie worden er partnerschappen onderhouden met een twintigtal vzw's, waaronder CGG Kempen, CAW de Kempen, Logo-Kempen, Kind In Nood Kempen, sociale verhuurkantoren, SHM De ARK, Licalab, SEL Kempen, WEB, Kringwinkel Zuiderkempen … Welzijnszorg Kempen startte in 2006-2007 met 15 brugprojecten, wat in de loop der jaren is toegenomen tot 40 à 45 projecten. De toeleiding gebeurt door de CDO's en er is één fulltimecoördinator in dienst.

Op het einde van het schooljaar 2013-2014 waren al bijna 23.000 uren gepresteerd. Dat aantal ligt sinds 2011 hoger dan het toegekende aantal uren, omdat de raad van bestuur – na de daling van die laatste – besliste de lopende projecten met eigen financiering voort te zetten. Zo werden in 2012 ongeveer 1500 uren zelf betaald.

Naast Welzijnszorg zelf, dat met 51 percent de grootste promotor van brugprojecten is in de Kempen, noemt hij Stroming (goed voor 29 percent), dat uit het ACV groeide, KINA Kempen (15 percent) van het Antwerpse OCMW-netwerk, en het OCMW van Rijkevorsel (5 percent). De drie CDO's Noorderkempen, Kogeka en De Vesten hebben respectievelijk 5, 1 en 3 vestigingen. Zij werken samen in een regionaal overlegplatform.

De jongeren die deelnemen aan de brugprojecten zijn wel arbeidsbereid maar niet altijd arbeidsrijp. Zij hebben het profiel van jongeren uit het deeltijds onderwijs: vaak gekwetst en met een bagage aan negatieve schoolervaringen. Verder noemt hij een moeilijke schoolsituatie zoals pesten, beperkte capaciteiten, puberproblemen, psychosociale problemen, een opvallend gebrek aan interesse in wat dan ook, en anderstaligheid.

Als promotor detacheert Welzijnswerk de jongeren voor tewerkstelling naar andere diensten, waarbij de spreker de kringwinkel, de keuken van een OCMW, het woonzorgcentrum, de kleuterschool, de groenploeg, de technische dienst en het

afvalbeheer als voorbeelden geeft. De grotere schaal dan die van een individueel OCMW maakt een ruimere aanpak mogelijk, met het oog op maatwerk (waarbij iedere jongere zijn eigen, vaste begeleider heeft), een betere geografische bereikbaarheid en een betere aansluiting op interesse en opleiding.

De heer Nysmans onderstreept daarbij het belang van een trapsgewijze aanpak, stap voor stap, zonder de lat te hoog te leggen, om een bijkomende ervaring van mislukking te vermijden. Eerste stap is aanwezigheid, tweede dat men graag komt en derde dat men iets leert. De hoop is gericht op doorstroming naar het normale economische circuit. De laatste jaren slaagt men erin 30 tot 40 percent rechtstreeks te laten doorstromen naar een tewerkstelling die aansluit bij het gevolgde brugtraject. Het handhaven van dit percentage wordt echter bemoeilijkt doordat het aantal jongeren veel sterker toeneemt dan het aantal plaatsen.

Als positieve elementen van de huidige werking signaleert hij de succesvolle opstap naar regulier werk en het daarbij horende rolmodeleffect evenals de experimenteerruimte die men biedt om stapsgewijs de juiste arbeidsattitudes te leren (op tijd komen, stiptheid, beleefdheid …), succeservaringen te beleven, communicatie te oefenen, te reflecteren over verantwoordelijkheid en een positief zelfbeeld te ontwikkelen. Hij benadrukt hierbij nogmaals maatwerk, bereikbaarheid en interesse, de vaste werkplek met een vertrouwde en passende begeleider, de centrale administratie en haar professionalisme ten aanzien van een moeilijke regelgeving.

Kritische succesfactoren zijn voor hem goede en vertrouwde werkplekbegeleiders, de aanwezigheid of ontwikkeling van motivatie, passende werkplekken (die moeilijker te vinden zijn in bouw, metaal en verkoop), aanklampend kunnen en mogen werken, realistische verwachtingen over de doorstroming naar regulier werk, het vergrote netwerk van het onderwijs, en de meerwaarde van het voltijds engagement.

De heer Nysmans somt daarna ook een aantal knelpunten en verbeterpunten op bij de huidige werking. Naast het tekort aan projecten en toegekende uren, en de wachtlijst die daar het gevolg van is, vermeldt hij de onzekerheid over het aantal van die uren, de toch wel zware administratie, het risico op een minder goede match bij een tekort aan werkplekken, en specifiek het tekort aan plaatsen waar effectieve doorstroming naar het normale economische circuit mogelijk is. Terwijl het aantal Kempische jongeren in het deeltijds onderwijs de voorbije jaren met de helft toenam, daalde hun aantal in het normale economische circuit op twee jaar van 51 naar 38 percent.

Hoewel de spreker zeer zeker ook zijn bezorgdheden heeft, ziet hij de conceptnota toch als een positieve aanzet tot duaal leren als vol- en gelijkwaardige kwalificerende leerweg. Door de opwaardering van het werkplekleren kunnen jongeren kennismaken met de nieuwste technologische evoluties die de scholen zelf niet kunnen aanbieden. Hij noemt de uitgangspunten en doelstellingen logisch en de bouwstenen van het concept interessant. Goed is ook dat het onderwijs de regie behoudt en dat de werk- en welzijnsactoren meewerken.

Naast deze positieve punten leven er bij de spreker echter ook de nodige bezorgdheden rond de conceptnota. Het is met name maar de vraag of het persoonsvormende en het arbeidsgerichte echt evenwaardig zijn in de nota dan wel of de focus toch ligt op arbeidsmarktdeelname. Wat ook met jongeren die niet (onmiddellijk) arbeidsrijp gemaakt kunnen worden? Waar ligt de scheiding tussen succes en falen in opvoeding en opleiding? Hij formuleert ook de vrees dat het aanbod van duaal leren voor voltijds lerenden de zwakkeren zal verdringen en dat er een nieuwe waterval zal ontstaan door de scheiding van de focus op respectievelijk werk en zorg. Zijns inziens is het belangrijk dat ook de tweede groep een perspectief op werk behoudt.

Welzijnszorg Kempen verwacht alleszins het behoud en de uitbreiding van de brugprojecten. Met betrekking tot die uitbreiding, noemt hij een percentage van 15 percent realistisch. Verder pleit hij – op de maat van jongeren, scholen en promotoren – voor de versoepeling van regels als de beperkingen tot 800 uur en 20 uur per week, en die over de schoolvakanties, die stelt dat de jongeren geen studentenbaan mogen hebben op dezelfde plaats. Verder blijft ook voor de zwakste jongere de werkervaringscomponent belangrijk. In het algemeen pleit hij voor vertrouwen in de plaats van bureaucratische regels en controle. Tot slot heeft hij op zich niets tegen resultaatverbintenissen, maar dan moet men wel tegelijk risicovermijdend gedrag ontmoedigen. Het gevaar is immers niet denkbeeldig dat men dan niet meer zal willen inzetten op de meest gekwetste, de traagste, de minst gemotiveerde, de minst vaardige jongeren.

2. Uiteenzetting door mevrouw An Sprangers

Mevrouw *An Sprangers*, directeur Hulpverleningsbeleid Tonuso vzw en vicevoorzitter beleidsgroep Netwerk Leerrecht Vlaams-Brabant en Brussel, legt uit dat het netwerk focust op de verhoging van de gekwalificeerde uitstroom uit het onderwijs. Ze preciseert daarbij dat de ongekwalificeerde uitstroom in Leuven en Brussel respectievelijk 15 en 20 percent bedraagt en dat ook in de Rand het risico op vroegtijdige schooluitval toeneemt. Uitgangspunt is het recht van jongeren op leren dat door het onderwijs gegarandeerd moet worden. Dat onderwijs stuit echter soms op zijn grenzen bij de zorgverlening aan jongeren die afhaken. Dan komt de welzijnssector in beeld. Het netwerk is bezig met leerlingen die zelfs in deeltijds onderwijs en brugprojecten uitvallen of daar niet eens toe komen, en dus vaak thuis zitten zonder enig regulier onderwijs in welke vorm dan ook. Bij zijn werk legt het banden met zowel welzijn als arbeid.

Als voorbeeld toont ze een dia (slide 6) met het verhaal van Ellen. Netwerk Leerrecht probeert voor dergelijke jongeren een zorgcontinuüm op te zetten ter preventie van schooluitval. Dergelijke netwerken vormen een brug tussen Onderwijs en Welzijn, nadat het getrapte aanbod van school en CLB is doorlopen maar niet tot resultaat heeft geleid. Daarop presenteert ze een dia (slide 10) met de netwerken in de verschillende provincies, die hun finaliteit delen maar niet alle op exact dezelfde manier werken.

Doel is tijdelijk een alternatieve leeromgeving aanbieden om daarna terug aan te sluiten op het reguliere aanbod. Daarbij wordt niet uitgegaan van de jongere als probleem, maar van de feitelijke situatie, complementair aan wat in onderwijs en hulpverlening gebeurt. Aan het begin van dat proces evalueren school en CLB of een jongere moet aangemeld worden voor een traject op maat. Als dat zo is, stapt de CLB-medewerker naar een – webbased – meldpunt, waar hij ook al kan aangeven in welk deel van het netwerk de jongere volgens hem een antwoord kan krijgen. Als mogelijkheden noemt ze korte en lange time-out, POT, groene zorg, leerplekken en dagbestedingsprojecten. Door die centrale registratie heeft men tegelijk een zeer goed zicht op schooluitval en langdurige afwezigheid.

Volgende fase is de organisatie van een rondetafel binnen de twee weken door de 'draaischijf leerrecht' met de jongere, zijn ouders, de CLB-medewerker, de school en eventuele hulpverleners om te zien wie wat kan doen om hem weer te doen aansluiten op regulier onderwijs in om het even welk traject. Aanbieders van schoolexterne interventies kunnen de jongere weer zin doen krijgen. Soms blijkt zelfs dat een groep na de rondetafel onmiddellijk weer aansluiting vindt bij regulier onderwijs. Wat ook veel voorkomt is een combinatietraject met leerplek of dagbesteding. Derde mogelijkheid is een volledig traject buiten de school.

Als voorbeelden van schoolexterne interventies noemt ze groene zorg en leerplekken bij privépersonen, bedrijven en vrijwilligersorganisaties. Belangrijk zijn maatwerk,

flexibiliteit en gezamenlijk engagement in een netwerk, autonome uitwerking en intersectorale samenwerking. Voor een goed overzicht verwijst ze naar www.meldpuntsi.be. In de plaats van de verschillende functies toe te wijzen aan een bepaalde organisatie, worden de kwaliteitseisen omschreven. Zij onderstreept dienaangaande de cruciale rol van het CLB tussen Onderwijs en Welzijn.

In 2012-2013 waren er 532 aanmeldingen in Brussel-Vlaams-Brabant van jongeren die geen aansluiting meer vonden op school. In 54 percent van die gevallen werd Netwerk Leerrecht ingeschakeld. In niet minder dan 80 percent van de daaruit voortvloeiende trajecten slaagt men erin weer aansluiting te vinden op het onderwijs, al zijn er ook jongeren die aansluiten op een arbeidsperspectief of voltijds in de hulpverlening opgenomen worden. Overigens kunnen ook niet alle aanmeldingen worden opgenomen, vanwege de beperkte capaciteit van de netwerken. Dat aantal groeit in de loop van het schooljaar en tegen het einde melden CLB's zelfs niet meer aan. Vaak is er daarbij sprake van een ernstige persoonlijke problematiek en een combinatie van problemen.

De spreekster merkt verder nog op dat de financiering momenteel nog steeds projectmatig gebeurt, maar dat nieuwe regelgevingen, zoals time-out, een structurele opportuniteit bieden. Zeer belangrijk is dat Onderwijs kan meegaan in flexibele trajecten. Gecombineerde trajecten maken maatwerk mogelijk. Ze onderstreept ook het belang van de neutraliteit van de draaischijf, waardoor die rol zeker niet mag worden opgenomen door de betrokken CLB-hulpverlener. Belangrijkste uitdaging voor Welzijn is de realisatie van de schoolexterne interventies.

In het kader van de preventie van uitval wijst mevrouw Sprangers nog op de Wisselstroomstudiedagen, waar een transfer tussen Welzijn en Onderwijs wordt gerealiseerd. Leerkrachten blijken sterk geïnteresseerd in de methoden van Welzijn om jongeren vast te houden. Men ziet zeker de meerwaarde van alternerende trajecten. Het gemiddelde leerrechttraject duurde de voorbije twee jaar drie maanden, maar kan variëren van twee weken tot twee jaar. Afsluitend signaleert de spreekster ook nog een verontrustende trend. Vorig jaar steeg de uitval van lagereschoolkinderen met 20 percent en al bijna de helft van de door het netwerk gevolgde jongeren is jonger dan 14.

3. Uiteenzetting door de heer Erik Vanwoensel

De heer *Erik Vanwoensel*, algemeen coördinator Arktos vzw, opent zijn uiteenzetting met het verhaal van de 18-jarige Stef, wiens schoolloopbaan start in het VTI maar de lasateliers geknutsel vindt, geïrriteerd raakt door de theorielessen, niet kan stilzitten en op onbegrip van de leerkrachten stuit. Na een gesprek met klastitularis en CLB wordt hij doorverwezen naar een Centrum voor Leren en Werken voor een opleiding lassen, maar daar moet hij in een voortraject starten omdat de trajectbegeleider hem onvoldoende arbeidsrijp acht. Ondanks aanvankelijke teleurstelling blijkt dat mee te vallen en na drie maanden kan hij naar een brugproject, een fietsatelier van het OCMW, waar hij gunstig geëvalueerd wordt. Zijn sollicitatie bij een klein metaalbedrijf levert hem daarop echt werk op.

De centrale vraag bij elke bijsturing, in dit geval die via leren en werken, is of zij voor vooruitgang zorgt. In meer algemene zin moet men dan ook hier de vraag stellen of de jongeren erop vooruit gaan met deze conceptnota? Vermindert de ongekwalificeerde uitstroom erdoor? Zijn er ook verliezers in het nieuwe systeem? Voor het antwoord op die vraag gaat de spreker eerst terug naar het jaar 1983, toen de leerplicht werd verlengd maar tegelijk ook beslist werd om een alternatief ervaringsgericht systeem uit te werken voor jongeren die het moeilijk hebben in het klassieke onderwijs. Op vandaag zitten er ondertussen al 8501 leerlingen in leren en werken, van wie echter slechts 31,3 percent echt werk heeft in het normale economische circuit. Voor 5840 leerlingen is dat laatste dus niét het geval.

De spreker merkt in de conceptnota een keuze om werkplekleren op te waarderen. Hij is daar blij om, want op het snijpunt van Onderwijs en Welzijn ervaart het vormingswerk elke dag de kracht van ervaringsgericht leren en werken. Deze – voor iedereen – schitterende leervorm wordt echter nog altijd ondergewaardeerd in Vlaanderen. Verder wordt er gesproken van geïntegreerd partnerschap, wat hij begrijpt als de samenvoeging van de deskundigheid en het kader van de Centra voor Leren en Werken en SYNTRA in één systeem. De spreker voegt daar nog aan toe dat het nog knapper zou zijn, mocht dat ook netoverschrijdend kunnen. Trajectaanbieders tonen vandaag de facto al aan dat dit mogelijk is. Er is ook sprake van de responsabilisering van sectoren en bedrijven, al zegt de nota niet hoe en met welke garanties. Goed nieuws is tot slot het partnerschap van Onderwijs en Werk.

De voorliggende conceptnota bevat echter ook minder goed nieuws. Met name dan voor wat betreft de uitsluiting van de meeste niet arbeidsrijpe jongeren, die een plek beloofd wordt in de onderwijs-welzijnstrajecten, waar deze nota verder echter niet veel over zegt. Vanuit zijn ervaring in de persoonlijke ontwikkelingstrajecten hoopt hij dat de aangekondigde Nota Leerrecht deze beschikbaar zal maken voor het hele secundair onderwijs. Probleem is wel dat men door de beoogde groep gelijk te stellen met de niet arbeidsrijpe jongeren meteen potentieel ook de deelnemers aan een voor- of brugtraject doorverwijst naar een onderwijs-welzijnstraject, terwijl zij – mits begeleiding – wel degelijk op een spoor van duaal leren terecht moeten kunnen. Hij roept de beleidsmakers dan ook op om de deur zeker niet te sluiten voor deze groep. Het is verder ook nog maar de vraag hoe men in het onderwijs, waartoe duaal leren behoort, kan verwachten dat de leerlingen al arbeidsrijp zijn bij de aanvang van hun opleiding. Spant men daarmee eigenlijk niet de kar voor het paard? Daar ligt overigens ook een groot verschil met de werking van SYNTRA, waarbij jongeren vaak al aankloppen samen met een werkgever.

In de nota worden brugprojecten voorbehouden voor net niet arbeidsrijpe jongeren. Nog afgezien van de vraag hoe men dat gaat screenen, zegt de nota ook niet veel over de inhoud ervan. De spreker pleit er daarom voor de ervaring die over de loop der jaren is opgebouwd inzake voor- en brugtrajecten samen te brengen in een vernieuwde brug voor arbeidsbereide maar nog niet arbeidsrijpe jongeren, waardoor duaal leren voor nog meer jongeren opengesteld kan worden.

4. Uiteenzetting door de heer Franky Hiele

De heer *Franky Hiele*, directeur Profo vzw, zoomt in op de cijfers. Vandaag schrijven jongeren zich voor 15 uur per week in een Centrum voor Leren en Werken in en worden ze de rest van de week ingeschaald in het vierfasemodel, waarbij wel dient opgemerkt dat er in feite al meer opties zijn. Hij herhaalt nogmaals het reeds door de vorige spreker aangehaalde percentage van de tewerkstelling in het normale economische circuit: gemiddeld 31,3 percent in februari, een belangrijke meting-maand in het onderwijs. Daarbij moet men wel in gedachten houden dat het hier een gemiddelde betreft en dat er grote verschillen zijn tussen pakweg Brussel en de Westhoek. Het percentage stijgt ook nog licht in de verdere loop van het schooljaar.

Van de resterende 68,7 percent behandelt hij eerst de categorie 'andere', die 13 uur per week bezig zijn met het volgen van een bijkomende opleiding (taal bijvoorbeeld), een (motiverend) sporttraject, vrijwilligerswerk of een werkervaringsproject. Om hierover geen misverstanden te laten bestaan benadrukt de spreker dat deze 7,2 percent wel degelijk aan de slag is op de dagen buiten de hoger genoemde 15 uur. Het zijn arbeidsrijpe jongeren die voldoen aan het voltijds engagement.

Verder is nog eens 11,7 percent actief in een brugproject, zoals reeds aangehaald door de vorige spreker. De groep van 7,9 percent die in een voortraject zit en (net) niet arbeidsrijp is, krijgt gedurende 13 uur vorming met alternerende aandachtsgebieden in samenspraak met de trajectbegeleider en de klassenraad. Zij vindt plaats bij promotoren (doorgaans vzw's), is beperkt tot 312 uur en heeft tot doel de verhoging van de arbeidskansen door activering, motivering en oriëntering.

Aan de 7,4 percent jongeren die het het moeilijkst hebben, kunnen de persoonlijke ontwikkelingstrajecten soelaas bieden, al dan niet in combinatie met een leer- of brugtraject. Bij zeer grote problemen kunnen deze POT's zeer lang duren. Hierbij is een belangrijke taak weggelegd voor de centra deeltijdse vorming en de CLB's met hun draaischijffunctie. Het is in deze ook van het grootste belang dat het overleg met onderwijsstructuren blijft doorgaan.

De categorie 'niet onmiddellijk beschikbaar' is goed voor 7,2 percent van het totale aantal jongeren. Een groot deel daarvan is pas ingeschreven op 1 februari en nog in de screeningsperiode, terwijl anderen geplaatst zijn in een instelling, langdurig ziek zijn of zwanger zijn. Tot slot is er daarbinnen ook een kleine groep die minder dan 13 uur per week werkt. De spreker attendeert de commissieleden erop dat deze jongeren dus mogelijk wel arbeidsrijp zijn, maar (nog) niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt.

Tot slot is er nog de categorie 'te oriënteren jongeren', die gescreend zijn en doorverwezen maar tijdelijk geen instapplaats vinden vanwege de wachtlijsten, met name voor brugprojecten. De grootste groep hierbinnen bestaat echter uit jongeren die wel degelijk naar werk georiënteerd werden, maar geen passende baan vonden. Het gaat daarbij in meer dan 1200 gevallen om +18-jarigen, die wel arbeidsrijp zijn maar waar geen invulling voor gevonden wordt. Het is daarom goed dat de conceptnota net voor die groep een engagement van overheid, sectoren en bedrijven wil. Als men dan bij al de hogergenoemde categorieën nog een groep van een kleine 4,7 percent jongeren optelt die nog geen inschaling ondergaan hebben, komt men tot een classificatie die de volle 100 percent van de betrokkenen omspant.

5. Uiteenzetting door mevrouw Vicky Coryn

Mevrouw *Vicky Coryn*, algemeen directeur groep INTRO vzw, wil zich hier toch al even wagen aan een voorspelling over wat er dreigt te gebeuren ingeval de brugprojecten geen prominente plaats krijgen in duaal leren. In de conceptnota (op pagina 4) wordt dienaangaande momenteel een zeer voorzichtige en zelfs ietwat aarzelende formulering gebruikt. Ze citeert: "De omschakeling van het huidig stelsel van leren en werken tot duaal leren impliceert dat er effectief wordt voorzien in arbeidsdeelname in het normaal economisch circuit voor de leerlingen, eventueel voorafgegaan door een brugproject.". Iets verder in dezelfde paragraaf wordt ook een definitie gegeven: "Brugprojecten richten zich op deze jongeren die al wel quasi arbeidsrijp en arbeidsbereid zijn, maar nog (net) niet over de nodige arbeidsattitudes en vaardigheden beschikken.". Deze voorzichtige vermeldingen die men her en der terugvindt doorheen de conceptnota, evenals de vaag geformuleerde definitie, doen de vraag rijzen of arbeidsrijpheid en -bereidheid doelen dan wel voorwaarden zijn. De spreekster komt dan tot de potentiële consequenties van het verwaarlozen van (het belang van) de brugprojecten. Ze wijst er daarbij op dat op 1 februari 2013 niet minder dan 2490 jongeren uit het dbso een of andere vorm van arbeidsdeelname hadden. Voor 1828 jongeren werd er gewerkt met een traject: 767 in een voortraject en 1061 in een brugtraject. Voor een groep van 636 jongeren was er noch sprake van een werkplek, noch van een traject, waarbij nog dient opgemerkt dat de eerder reeds genoemde groep van 'niet beschikbare jongeren' niet in de cijfers is opgenomen. Dat impliceert dus dat als de brugpro-

jecten geen prominente plaats krijgen, de toekomstige arbeidskansen van niet minder dan 2464 jongeren op de helling worden gezet.

Als men wil dat een maximaal aantal jongeren gebaat is bij duaal leren, moet de conceptnota veel explicieter erkennen dat deze groepen bijkomende ondersteuning nodig hebben en andere vormen van coaching. Daarvoor dient er dus met brugprojecten gewerkt te worden binnen een welomschreven opdracht die bestaat in het versterken en verhogen van de bereidheid en de mogelijkheid van de jongeren om deel te nemen aan het reguliere arbeidscircuit. Dit gebeurt meer bepaald door arbeidsattitudes en sociale vaardigheden te versterken via vorming en begeleiding (het huidige voortraject – dat eveneens meer aan bod zou moeten komen in de conceptnota), op externe maar ook en vooral op gesimuleerde werkvloeren (de huidige brugprojecten), waarbij die laatste – zonder afbreuk te doen aan het beoogde doel van het ervaringsgericht leren – meer ruimte bieden ingeval van falen, zoals te laat op het werk komen. Men moet, met andere woorden, binnen een groepsmethodiek projectmatig aan de slag kunnen gaan rond sociale vaardigheden. Dit kan gaan van bedrijfsbezoeken, over gesimuleerde werkvloeren, tot brugprojecten binnen externe werkvloeren. Brugprojecten vergen dus een gefaseerde context met een continuüm van mogelijkheden en methodes en moeten zich afspelen binnen erkende partnerschappen. De spreekster benadrukt dat men met het oog op een gebiedsdekkend en volwaardig aanbod, die erkende partnerschappen – waarvan er momenteel een veeltal (vaak relatief kleinschalige, maar zeer ervaren) bestaan – ook verder zal moeten stimuleren.

Mevrouw Coryn waarschuwt daarbij ook nog dat er – zelfs als aan alle genoemde voorwaarden is voldaan – potentieel nog steeds een valkuil kan bestaan. Men mag de vier fasen (persoonlijke ontwikkelingstrajecten, voortrajecten, brugprojecten, arbeidsdeelname binnen het normale economische circuit) niet eenvoudigweg als opeenvolgende sporten van een ladder voorstellen, want zo rechtlijnig evolueert een puber niet, en zeker niet deze doelgroep. Daarom ook mogen er geen grote barrières zijn tussen de verschillende fases. Zo moet een brugproject zowel bij de start mogelijk zijn, als achteraf bij wege van tijdelijk vangnet. Als we dat niet doen, lopen we het gevaar opnieuw een 'restsysteem' te creëren naast het dan potentieel 'elitaire' duaal leren.

II. Bespreking

1. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer *Koen Daniëls* erkent dat de conceptnota niet focust op de groep waar hier terecht op gewezen werd. Dat betekent echter geenszins dat deze groep wordt vergeten. Hij wijst erop dat de conceptnota leren en werken wil zuiveren van zijn momenteel niet al te beste reputatie bij ouders en scholen als een soort onderwijs van de laatste kans, en er integendeel een positieve keuze van wil maken. Hoe kunnen we volgens de sprekers best komen tot een perceptie van leren en werken als evenwaardige keuze?

Mevrouw *Caroline Gennez* vindt het bijzonder belangrijk dat de band met onderwijs wordt behouden. Hoe beoordelen de sprekers het belang van de attestering? Wie is volgens hen verantwoordelijk? Hoe ruim zien zij het begeleidingskader? Hoe zijn de bestaande verhoudingen op dat vlak in de geschetste trajecten? Hoe en door wie moet arbeidsrijpheid en arbeidsbereidheid gescreend worden? Welke goede voorbeelden kennen de sprekers van de opleiding van de begeleiders zelf? Hoe staan ze tegenover proefprojecten die volgend schooljaar al van start zouden gaan? Of moet eerst ook de visie over leerrecht uitgewerkt zijn om te vermijden dat een 'restcategorie' zonder onderwijs ontstaat?

Mevrouw *Kathleen Helsen* vraagt of er in de brugtrajecten ook terugval naar een voor- of persoonlijk ontwikkelingstraject wordt vastgesteld, waarbij de jongeren juist verder van de arbeidsmarkt af raken. Of wordt dit voorkomen door screening en begeleiding? Hebben alle jongeren die afhaken in het voltijds secundair onderwijs, behoefte aan een combinatie met werk of zijn ook alternatieve, flexibele trajecten nodig, met terugkeer naar voltijds onderwijs als een van de mogelijkheden?

2. Antwoorden van de deskundigen

Mevrouw *Vicky Coryn* is het er absoluut mee eens dat duaal leren als positieve keuze de juiste benadering is. Naast de tso- en bso-leerlingen, is er ook in het deeltijds onderwijs een groep van jongeren bij wie de ervaringsgerichte leerstijl perfect past. Maar ook jongeren die thans een voor- of brugproject volgen, kunnen er wel degelijk mee gebaat zijn, als het tenminste wordt uitgewerkt in een continuüm, zoals beschreven. Er is immers een groep die een meer doorgedreven aanpak nodig heeft en niet onmiddellijk aansluiting vindt op het normale economische circuit.

De heer *Erik Vanwoensel* treedt de analyse van het perceptieprobleem bij. Men mag daardoor niet gaan twijfelen aan de kwaliteit die vandaag geleverd wordt in leren en werken. Hij vraagt, meer dan thans het geval is in de nota, aandacht voor het potentieel van het systeem voor niet arbeidsrijpe jongeren. Wat de persoonlijke ontwikkelingstrajecten betreft, herhaalt hij het pleidooi om een kwaliteitsvol en schoolbetrokken systeem aan te bieden in het hele secundair onderwijs, en ze los te weken van duaal leren, opdat leerlingen met bijvoorbeeld een psychologisch probleem zich niet eerst hoeven uit te schrijven uit het voltijds onderwijs. Dit zal op zich misschien niet volstaan om het hele perceptieprobleem de wereld uit te helpen, maar het zou zeker al een stap voorwaarts zijn.

Mevrouw *An Sprangers* bevestigt het perceptieprobleem vanuit het perspectief van Netwerk Leerrecht. Soms heeft een jongere de steun van andere deelnemers aan de rondetafel nodig om zijn ouders te overtuigen dat een leertraject beter geschikt is. De maatschappelijke perceptie van onderwijssystemen, met latten die hoog liggen en watervallen, is hardnekkig.

De heer *Eric Nysmans* legt uit dat de screening in het deeltijds onderwijs thans door verschillende personen wordt uitgevoerd. Hij noemt leraren algemene vakken en werkbegeleiders. Daarvoor wordt drie tot vier weken de tijd genomen. In de Kempen laat men de jongeren eerst vrijwilligerswerk doen, omdat de instapdrempel dan nog lager is. Door de langdurige samenwerking met een promotor slaagt men erin iedereen een persoonlijke begeleider te geven. Over de ondersteuning van de begeleiders wordt gepraat met Voka. Dit gegeven onderzoeken zou alvast een zinvol proefproject zijn.

De heer *Erik Vanwoensel* laat volledigheidshalve nog opmerken dat als een jongere een vaste begeleider heeft, dat niet hoeft te betekenen dat die slechts één jongere begeleidt. Er bestaat een heel spectrum tussen individuele begeleiding en groepswerk. Zijn ervaring leert dat men met één begeleider voor zes voortrajecten al ver raakt. Hij onderstreept nogmaals dat screening geen momentopname maar een proces is. Ze moet in elk geval dicht bij de jongere gebeuren. Aangezien de belangrijke gesprekken over de evaluatie van het decreet Leren en Werken en over de voorliggende conceptnota momenteel nog volop lopen, is het volgens hem ook nog te vroeg voor proefprojecten.

De heer *Franky Hiele* bevestigt dat er wel degelijk terugval bestaat, maar het cyclische karakter van het huidige proces maakt dat ook mogelijk. Een jongere kan bijvoorbeeld gebaat zijn bij een nieuw brugproject in een andere opleiding, op een andere werkplaats of met een andere begeleider. Die mogelijkheid mag niet

verloren gaan. In een pubertraject is niet veel nodig voor ontsporing. Flexibiliteit blijft dus noodzakelijk.

De heer *Jenne De Potter* peilt naar de resultaten van de brugprojecten. Welke factoren dragen bij tot succes?

De heer *Franky Hiele* noemt als eerste voorwaarde dat er ruimte is voor doorstroming na het doorlopen van het traject, met andere woorden: werk. Verder speelt ook de begeleider een sleutelrol, aangezien het bij brugprojecten de facto eigenlijk wezenlijk altijd over individuele begeleiding gaat. Een toverformule is er echter niet.

Daarbij aansluitend deelt de heer *Eric Nysmans* mee dat er dit jaar van de 80 deelnemers aan brugprojecten van Welzijnszorg Kempen, 3 doorstroomden naar het normale economische circuit, 4 ermee stopten omdat hun 800 uur op waren terwijl ze nog meer tijd nodig hebben en een 30-tal projecten werd afgebroken. De laatste jaren neemt die uitval toe. De rest loopt nog. Van de grote helft die een succesvol brugproject heeft lopen, stroomt uiteindelijk 30 tot 40 percent kort na het brugproject in kwestie door naar het normale economische circuit, hoewel het aantal plaatsen daar zoals gezegd daalt (van 53 naar 36 percent). Hij herhaalt ook nogmaals de succesfactoren uit zijn inleiding: persoonlijke begeleiding, bereikbaarheid en aansluiten bij niveau en eigen toekomstbeeld.

De heer *Erik Vanwoensel* vult aan dat de sector vragende partij is om de deskundigheid die werd opgebouwd binnen de voortrajecten en de brugprojecten te clusteren. Het is zaak de sterktes van beide systemen te integreren binnen één flexibel begeleidingstraject. Daar ligt dus alleszins een van de kritische succesfactoren.

Mevrouw *An Sprangers* ziet vanuit welzijnsperspectief dezelfde succesfactoren: maatwerk, flexibiliteit, persoonlijk engagement, zo kort als mogelijk maar zo lang als nodig. Ze wijst erop dat het trekken van grenzen automatisch de creatie van grensgevallen met zich brengt. Afbakening mag dus, maar er moet flexibiliteit in het systeem blijven zitten.

De heer *Erik Vanwoensel* geeft afsluitend nog mee dat het leerrechtgegeven en het duaal leren niet los van elkaar gezien mogen worden. Het spreekt voor zich dat er gestreefd wordt naar een Vlaanderenbreed kwaliteitsvol systeem voor het gehele secundair onderwijs, waarbinnen elke jongere de kans krijgt om op een degelijke manier begeleid en ondersteund te worden. Op heden is zulks niet over heel Vlaanderen gelijkelijk mogelijk. Hij bepleit in dat verband dat men alleszins nog met de school blijft samenwerken nadat die een jongere heeft aangemeld bij een aanbieder om een schoolvervangend traject te volgen of begeleid te worden. Minstens moet er sprake zijn van een gezamenlijke denkoefening in het licht van de ondersteuning van leerkrachten of het zorgbeleid. Een optimale inzet van de middelen vergt dat men tegelijk met de jongeren en de school werkt.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Jenne DE POTTER
Jan HOFKENS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ACV	Algemeen Christelijk Vakverbond
bso	beroepssecundair onderwijs
CAW	centrum algemeen welzijnswerk
CDO	centrum voor deeltijds onderwijs
cgg	centrum voor geestelijke gezondheidszorg
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
dbso	deeltijds beroepssecundair onderwijs
Kogeka	Katholiek Onderwijs Geel-Kasterlee
Licalab	Living & Care Lab
Logo	Lokaal Gezondheidsoverleg
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
POT	persoonlijk ontwikkelingstraject
SEL	samenwerkingsinitiatief eerstelijnsgezondheidszorg
SHM	sociale huisvestingsmaatschappij
tso	technisch secundair onderwijs
Voka	Vlaams netwerk van ondernemingen
VTI	Vrij Technisch Instituut
vzw	vereniging zonder winstoogmerk
WEB	werkervaringsbedrijven